

De Minister van Algemene Zaken

Dhr. M. Rutte

Postbus 20001

2500 EA DEN HAAG

kopie naar:

Dhr. M. Harbers

Ministerie van I&W

Postbus 20901

2500 EX Den Haag

Uw referentie:

Onze referentie: Brief Rutte KRW Mei 2024

Betreft: Wordt water het nieuwe stikstof? Gaat Nederland vanaf 2027 voor 10 jaar op het "waterslot"?

Nijmegen, 10 mei 2024

Excellentie,

Reeds sinds 2000 beoogt de Europese wetgever door middel van de Kaderrichtlijn Water ([KRW](#)) een goede waterkwaliteit in Europa te waarborgen c.q. te bereiken. De richtlijn is een instrument om voor huidige en toekomstige generaties schoon grondwater, oppervlaktewater en drinkwater te waarborgen.

Wat houdt de KRW in?

De Kaderrichtlijn Water (KRW) legt lidstaten sinds 2009 een verslechteringsverbod op en sinds 2015 geldt een verbeteringsverplichting voor oppervlaktewaterlichamen. Lidstaten dragen de verantwoordelijkheid om waterlichamen binnen hun bevoegdheid niet te laten verslechteren, ook wanneer een verslechtering slechts tijdelijk is. Voor het verbeteringsgebod geldt dat de goede ecologische toestand (GET), of het goede ecologisch potentieel (GEP) van alle waterlichamen, behaald dient te worden in 2027. Daarnaast gelden normen voor de chemische toestand van waterlichamen. Van belang is dat de biologie uiteindelijk bepalend is: de chemische toestand staat ten dienste van de ecologie, waaruit immers blijkt of het milieu gezond is.

Belang van de KRW

In de preambule van de KRW wordt gesteld dat water moet worden beschermd, verdedigd en behandeld als erfgoed. Voldoende, schoon en gezond water is immers cruciaal voor een gezonde fysieke leefomgeving. Zowel de ecologie als de chemie van onze waterlichamen zijn van essentieel belang voor de gezondheid van de mens, niet alleen door de winning van drinkwater uit oppervlakte- en grondwater, maar ook door de effecten van een ongezond aquatisch milieu op mens en natuur en het belang van schoon zwemwater.

Niet halen van normen van de KRW gaat Nederland banen en geld kosten

Het Nederlandse water behoort tot het [slechtste](#) in Europa. Met de deadline van de Kaderrichtlijn Water van 2027 in zicht groeit de bezorgdheid onder het bedrijfsleven. Deze Europese milieuwetgeving, die nota bene dateert van het jaar 2000, heeft betrekking op meer dan zeventienhonderd waterlichamen in Nederland. Vrijwel geen enkel Nederlands waterlichaam voldoet aan de Europese normen.

MOB

email: info@stichtingmobilisation.nl; website: www.stichtingmobilisation.nl

Impulsprogramma schiet tekort

Een nieuw 'stikstofslot' lijkt in het verschiet te liggen. Waarom staat het water in Nederland er zo slecht voor? Welke oplossingen zijn er? MOB heeft kennis genomen van het [impulsprogramma](#), maar we constateren dat dit programma bijzonder vaag is met veelal onvoldoende uitgewerkte ideeën en vrijwillige maatregelen. Cruciale knelpunten, zoals bijvoorbeeld de weeffout in het vergunning- en handhavingssysteem, worden niet geadresseerd. Ook lijkt het bij de overheid c.q. bevoegde gezagen voor vergunningverlening niet bekend te zijn dat op grond van de KRW al sinds 2009 een verslechteringsverbod van kracht is en dat sinds 2015 een verbeteringseis geldt.

Als we doorgaan op de huidige weg gaat Nederland de doelen voor 2027 zeker niet halen. In mei 2023 trok de Raad voor de leefomgeving en Infrastructuur al aan de bel met een [alarmerende](#) boodschap. Hieruit:

"Het niet op tijd bereiken van de KRW-doelen kan betekenen dat tal van activiteiten in Nederland – zowel in de landbouw als in de rest van de economie – noodgedwongen stil komen te liggen. Ook bestaat het risico dat Nederland, wanneer het de KRW-doelen niet haalt, te maken krijgt met boetes vanuit de Europese Unie".

Ook Bouwend Nederland waarschuwde: "Slechte waterkwaliteit kan bouwsector jaarlijks 17,5 miljard euro [omzet](#) kosten".

Dringend verzoek

U wordt daarom dringend verzocht om het Impulsprogramma KRW te concretiseren en op relevante punten uit te breiden. Om u (en uw opvolgers) daarmee te helpen hebben we in de bijlage van deze brief aangegeven welke knelpunten er zijn en welke oplossingsrichtingen. Voor 2024 is een tussenevaluatie van de KRW gepland. U wordt verzocht deze brief mee te nemen in deze evaluatie.

Vooruitlopend op de deadline van 2027 is MOB reeds gestart met een aantal juridische procedures die tot nog toe zijn gebaseerd op het verslechteringsverbod en de verbeteringseis. Indien in de nabije toekomst geen forse verbeterlagen gemaakt gaan worden, dan valt te verwachten dat we ook met betrekking tot de KRW in 2027 een tsunami van juridische procedures, aanvullend op de stikstofprocedures, tegemoet kunnen zien. Nederland zal dan mogelijk voor langere tijd op het "waterslot" komen te zitten. Dit komt dan nog bovenop de problemen met stikstof en de nitraatrichtlijn c.q. het enorme mestoverschot in Nederland.

Wij hopen dan ook dat demissionaire én toekomstige regering en alle betrokken overheidsinstanties onmiddellijk aan het werk gaan om de hierna genoemde knelpunten op te lossen. Cruciaal hierbij is dat zo snel mogelijk de hierna beschreven bestuurlijke chaos gerepareerd gaat worden. De staat heeft nu taken gedelegeerd, die hebben geleid tot een ondoelmatige verantwoordelijkheidsstructuur, naar lagere overheden die daartoe niet zijn uitgerust. Daarvoor zijn cruciale wetswijzigingen noodzakelijk.

Indien de voorliggende brief op enigerlei wijze onduidelijk is, zijn wij vanzelfsprekend bereid tot het geven van een nadere toelichting.

Hoogachtend,

[Redacted signature]

[Redacted signature]

Voorzitter MOB

[Redacted signature]

[Redacted signature]

Bestuurslid MOB

Bijlage bij brief aan premier Rutte over de KRW mei 2024

Wordt water het nieuwe stikstof? Gaat Nederland vanaf 2027 voor 10 jaar op het “waterslot”?

Wat zijn de bottlenecks?

Net als in het stikstofdossier heeft de agrarische sector een belangrijk aandeel in de problemen m.b.t. het niet halen van de waterkwaliteitsnormen van de KRW. Echter, ook de industrie is een belangrijke bron van watervervuiling waarbij de indirecte lozingen een grote en te weinig onderkende c.q. zwaar onderschatte bron van watervervuiling zijn.

De prestaties van veel rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn ook nog steeds onvoldoende en moeten naar een hoger niveau worden getild. Door indirecte lozingen van bedrijven met gevaarlijke stoffen op het communale riool lozen de rioolwaterzuiveringen nog steeds substantiële hoeveelheden Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) op het oppervlaktewater, waaronder kwik. Ook wreekt zich nu het feit dat Nederland veel te lang is doorgedaan met het aanleggen van gemengd rioolstelsel in plaats van een stelsel met gescheiden (1) regenwaterafvoer en (2) afvalwater, zoals in veel buurlanden al decennia wordt gedaan. Met name tijdens zware regenbuien leidt dit lozing van ongereinigd afvalwater via zogenaamde overstorten.

Deze categorie blijft buiten beschouwing in de voorliggende brief.

Onvoldoende omzetting van de KRW naar Nederlandse wet- en regelgeving

De KRW is in Nederland met name omgezet in beleid dat geen juridisch bindend karakter heeft, terwijl de KRW een resultaatsverplichting oplegt aan lidstaten. Op deze manier wordt er vrijblijvendheid gecreëerd die er volgens de KRW helemaal niet is. Er wordt ook veelvuldig gebruik gemaakt van kunnen-bepalingen in plaats van moeten-bepalingen zoals de KRW die eigenlijk verplicht.

Voorbeelden hiervan vindt men in artikel 2.24 van de Omgevingswet (de grondslag voor het Rijk om instructieregels op te stellen), artikel 2.12 en 2.13 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) (de grondslag voor maatwerkregels- en voorschriften die het bevoegd gezag kan stellen wanneer er sprake is van een milieubelastende activiteit) en artikel 4.1 van de Omgevingswet (de grondslag voor het stellen van decentrale regels). Al deze bepalingen bevatten een *mogelijkheid* maar niet een *verplichting* voor het bestuur om het behalen van de KRW-doelen te realiseren. Dit staat haaks op het idee dat richtlijnen per definitie een resultaatsverplichting bevatten en de verplichtingen uit artikel 11 lid 5 KRW (welke overigens ook niet met de bewoording van artikel 11 terug te vinden zijn in de wet). Het bevoegd gezag krijgt zo immers keuzeruimte om een bevoegdheid toe te passen, terwijl artikel 11 lid 5 KRW lidstaten verplicht actie te ondernemen wanneer de doelen ten aanzien van een waterlichaam vermoedelijk niet gehaald zullen worden. Bovengenoemde artikelen zien niet alleen toe op de verplichtingen die Nederland ten aanzien van de KRW heeft, maar zijn wel de bepalingen waarin artikel 11 lid 5 van de richtlijn mogelijkterwijs omgezet is. Nederland verzaakt in haar taak om de verplichting vergunningen te actualiseren, of andere maatregelen te nemen om de KRW-doelen te halen, adequaat na te komen.

In beide gevallen zou dit in de wetgeving (de Omgevingswet en bijbehorende amvb's) aangepast kunnen worden. Het bovenstaande betreft enkele voorbeelden. Het verdient aanbeveling om alle gaten in de omzetting te signaleren en te repareren. Indien dat niet gebeurt dan ligt het voor de hand dat ook hierover juridische procedures zullen worden gestart met een rechtstreeks beroep op de KRW.

Omgevingswet is een afzwakking van de situatie van voor 1 januari 2024

Zoals hierboven aangegeven is de KRW onvolledig en onvoldoende stringent omgezet naar Nederlandse wet- en regelgeving zoals de Omgevingswet, Bal, etc. Ook is de Omgevingswet een afzwakking van de bescherming van oppervlaktewater en grondwater in de vergelijking met de Waterwet. Een goed voorbeeld is artikel 6.2 Waterwet, waarin alle lozingen vergunningplichtig waren tenzij zij als niet-vergunningplichtig waren aangewezen, terwijl onder de Omgevingswet lozingen niet vergunningplichtig zijn, tenzij zij wel als zodanig zijn aangewezen. Hiermee is de vergunningplicht voor veel lozingen verloren gegaan en daarmee ook het overzicht op lozingen, de mogelijkheid ze te actualiseren en voorwaarden op te stellen ten aanzien van deze lozingen verdwenen. De mogelijkheid om instructieregels, decentrale regels of maatwerkregels of voorschriften op te stellen ten aanzien van de lozingen die hun vergunningplicht zijn verloren, is geen verplichting voor de bevoegde gezagen en het is onzeker of dit middel voldoende ingezet gaat worden.

Weeffout in het systeem van vergunningverlening en handhaving/Bestuurlijke spaghetti

Er zit een cruciale weeffout in het systeem voor *indirecte* lozingen. Om dit te verduidelijken is het van belang om onderscheid te maken tussen (1) directe en (2) indirecte lozingen. Een directe lozing is een lozing zonder tussenkomst van een rioolstelsel: dus rechtstreeks vanaf het bedrijf naar het oppervlaktewater, veelal, maar niet altijd via een waterzuivering van het bedrijf.

Een indirecte lozing vindt plaats op een riolering. De lozing komt dus niet direct in het oppervlaktewater.

De waterbeheerder is bevoegd gezag voor alle directe lozingen in het oppervlaktewater. Voor de rijkswateren is dit Rijkswaterstaat, namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat en voor de andere wateren is dat een waterschap. M.b.t. directe lozingen zijn waterbeheerders dus bevoegd gezag ten aanzien van vergunningverlening en handhaving. Dit is ook logisch omdat de waterbeheerders verantwoordelijk zijn voor onder andere de *kwaliteit* van het oppervlaktewater.

Het gaat helemaal mis bij de indirecte lozingen. De vergunningen hiervoor worden verleend door het bevoegde gezag voor de omgevingsvergunning. Dit kan zijn een provincie, een gemeente, of een omgevingsdienst. Deze organisaties hebben gemeen dat ze nauwelijks kennis hebben van vergunningverlening en handhaving m.b.t. indirecte waterlozingen en waterkwaliteit. De omgevingsdiensten hebben er vaak ook geen budget voor. Natuurlijk mogen de waterbeheerders wel adviseren bij de vergunningverlening, maar de omgevingsdiensten stellen de lozingsnormen vast en zouden ook moeten handhaven. Omdat dit geen kerntaak is van de Omgevingsdienst komt hier in de praktijk weinig van terecht.

MOB beschouwt het als een weeffout dat waterbeheerders *wel* verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van het oppervlaktewater en het halen van de KRW-doelen, maar *geen* zeggenschap hebben bij de vergunningen voor indirecte lozingen noch een bevoegdheid hebben tot handhaving.

In Noord-Holland is hier recent een [onderzoek](#) naar gedaan, quote:

“Lek als een mandje/ De vergunning, toezicht en handhavingstaak behoort nu tot de basistaak van de omgevingsdiensten, maar blijkt zo lek als een mandje. Het lukt de Noord-Hollandse omgevingsdiensten niet om grip te krijgen op de vraag welke bedrijven precies giftige stoffen als PFAS gebruiken en of de vergunning nog geldig is. Als er al überhaupt sprake is van een vergunning: de meeste bedrijven hebben een meldingsplicht, maar melden zich zelden”. Zie ook [hier](#).

Curieus genoeg waren tot 2009 waterschappen wel bevoegd gezag voor ook indirecte lozingen. Dat is destijds veranderd naar de huidige situatie, waarin waterschappen geen zeggenschap meer hebben over indirecte lozingen, maar wel verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van het oppervlaktewater. MOB heeft niemand kunnen traceren die kan onderbouwen waarom dit destijds een goed idee leek.

Dit is een cruciaal institutioneel probleem, c.q. een weeffout in het systeem, dat een belangrijke oorzaak is van de slechte kwaliteit van ons oppervlaktewater en een ernstige belemmering voor het niet halen van de KRW-doelen, niet alleen in 2027, maar ook nog vele jaren daarna. Helaas is deze scheve verantwoordelijkheidsstructuur ook zo opgenomen in de Omgevingswet.

De oplossing is in principe eenvoudig: stop deze bestuurlijke spaghetti, repareer de Omgevingswet op dit punt door de waterschappen verantwoordelijk te maken voor vergunningverlening en handhaving van indirecte lozingen. En niet te vergeten: versterk deze organisaties en zorg voor voldoende budgetten. Omgevingsdiensten zijn hier totaal niet op toegerust.

Tot slot wordt nog vermeld dat gemeenten ook verplichtingen hebben in het kader van het bereiken van de KRW-doelen. Op grond van art. 11 lid 8 KRW moeten nieuwe of herziene maatregelen die in het kader van een herzien maatregelenprogramma worden genomen, binnen drie jaar na de vaststelling operationeel zijn. Dit is geïmplementeerd in artikel 10.16 lid 3 Omgevingsbesluit. De maatregelen van het huidige maatregelenprogramma moeten dus eind dit jaar operationeel zijn. MOB zal alle waterbeheerders eind van dit jaar vragen om aan te geven of dat het geval is. En zo niet, dan kunnen verzoeken om handhaving wegens overtreding van art. 10.16 lid 3 KRW worden ingediend. Gelet op art. 18.2 lid 6 Omgevingswet berust de bevoegdheid tot handhaving in dit geval bij het college van B&W.

Het wordt dan dus een verzoek aan B&W van de gemeente waar een geplande maatregel nog niet operationeel is, om de waterbeheerder een last onder dwangsom op te leggen vanwege overtreding van art. 10.16 lid 3 Omgevingsbesluit. Het moge duidelijk zijn dat dit een chaos wordt: de gemeenten zijn in het geheel niet toegerust op het uitvoeren van toezicht op en handhaving van de taken van de waterbeheerders.

Conclusies:

1. Staat, gemeenten, provincies, waterbeheerders, omgevingsdiensten zijn allemaal voor een deel verantwoordelijk voor het halen van de KRW-doelen in 2027.
2. Dat deze doelen niet gaan worden gehaald is evident. Alle betrokkenen zullen de verantwoordelijkheid hiervoor op elkaar gaan afschuiven.
3. Dan blijft er maar één uiteindelijk verantwoordelijke over: de staat. Immers, de staat heeft de bovengeschetste bestuurlijke chaos gecreëerd.
4. Evident is dat deze bestuurlijke chaos zo snel mogelijk dient te worden gerepareerd om te voorkomen dat Nederland vanaf 2027 gedurende een decennium op het “waterslot” zal gaan.

Vergunningverlening en handhaving schieten ernstig tekort

Al decennia lang wordt onderzoek gedaan naar kwaliteit van vergunningverlening en handhaving. Van 2008 dateert het oordeel van de commissie-Mans dat het stelsel niet goed functioneert.

De verbeteringen in de toepassing en uitvoering van het omgevingsrecht sinds de commissie-Mans leveren onvoldoende resultaat op. Het stelsel wordt nog steeds gekenmerkt door fragmentatie en vrijblijvendheid. Steeds wordt geconstateerd dat de kwaliteit van VTH-stelsel onvoldoende is om ernstige schade aan gezondheid en milieu te voorkomen¹.

Dit heeft geleid tot de vorming van Omgevingsdiensten. Helaas heeft dit niet geleid tot voldoende verbetering. Uit het [rapport](#) van de commissie-van Aartsen van 4 maart 2021:

“Als uitgangspunt heeft de commissie genomen dat er schade aan onze leefomgeving kan ontstaan als regels niet goed worden toegepast, uitgevoerd of nageleefd. Schade die soms onherstelbaar is of alleen met veel moeite en tegen hoge kosten voor de belastingbetaler hersteld kan worden. Dit kan leiden tot schade voor mens, milieu en economie. Een goed functionerend VTH-stelsel is daarom naar het oordeel van de commissie essentieel voor het voorkomen van dergelijke schade.

De commissie komt tot de conclusie dat het VTH-stelsel niet goed functioneert en ook niet voldoet aan de oorspronkelijke bedoeling van de commissie-Mans uit 2008. De commissie is van oordeel dat het VTH-stelsel nog steeds wordt gekenmerkt door fragmentatie en vrijblijvendheid en stelt vast dat daardoor vermijdbare schade ontstaat. Zij adviseert om binnen de fundamenteën van het bestaande stelsel tot een serie essentiële verbeteringen te komen. En constateert dat daarvoor een tiental ingrijpende maatregelen nodig is. De commissie schetst waar het beter moet, op alle niveaus. Dat gaat bijvoorbeeld om stevigere omgevingsdiensten, onafhankelijke inspectie als tegenwicht voor de uitvoering, voldoende mensen, middelen en opleiding, en een beter samenspel tussen Rijk en regionale overheden”.

MOB komt dit dagelijks tegen in de praktijk van vergunningverlening en handhaving. Dit blijkt onder andere ook uit de hoge score van vernietigde vergunningen. Sinds 2021 is er nog geen verbetering zichtbaar zodat het erop lijkt dat met de aanbevelingen van meerdere commissies niets dan wel onvoldoende is gedaan. Uit de discussies naar aanleiding van het rapport van de commissie-van Aartsen lijkt op te maken dat het kabinet niet verder is gekomen dan “lip service”. Echte verbeteringen zijn er sindsdien niet. Er zijn [signalen](#) dat de situatie in de afgelopen jaren zelfs nog is verslechterd.

Besluit activiteiten leefomgeving op BBT gericht, ziet niet op het halen van de KRW-normen

In het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) stelt het Rijk algemene regels voor activiteiten in de fysieke leefomgeving. Het Bal stelt algemene normen voor zowel bedrijven die niet vergunningplichtig zijn als voor bedrijven die wel vergunningplichtig zijn. Het Bal is in het kader van de Omgevingswet op 1 januari 2024 van kracht geworden. Het Bal ziet op de toepassing van lozingsnormen op onder andere afvalwater, waarbij de toepassing van BBT het uitgangspunt is. Helaas zijn de normen in het Bal alleen afgestemd op de toepassing van BBT, maar *niet* op het halen van de KRW-normen. Het is evident dat het Bal derhalve zo spoedig mogelijk moet worden gereviseerd in die zin dat de KRW-eisen volledig gaan worden geïntegreerd in de generieke lozingsnormen in het Bal.

¹Tata Steel in IJmuiden en Chemours in Dordrecht zijn hiervan sprekende maar trieste voorbeelden

Onvoldoende zicht op reductie van lozingen van Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)

In 2016 is de ZZS-informatieverplichting ingevoerd. Bedrijven zijn sindsdien verplicht om in cycli van 5 jaar informatie aan te leveren over de mate waarin zij zeer zorgwekkende stoffen emitteren en de mogelijkheden die er zijn om dergelijke emissies te voorkomen of reduceren. Door een fout in de regelgeving gold deze informatieverplichting niet voor lozingen naar water. Op bestuurlijk niveau is al eerder een afspraak gemaakt dat de informatieverplichting voor water in de periode 2016-2023 via de vergunningsvoorschriften zou worden gerepareerd. Dat is echter vrijwel nergens gebeurd. Per 1 januari 2024 is de verplichting alsnog in algemene direct werkende regelgeving opgenomen, maar bedrijven krijgen alsnog 5 jaar de tijd voor de uitvoering ervan. Voor de andere lozingen gold dat vrijwel alle bedrijven pas tegen het einde van de eerste vijfjarige cyclus voor het eerst informatie aanleverden, die ook nog lang niet altijd volledig was. Dat dreigt nu opnieuw te gebeuren. Reductie van lozingen van ZZS naar water is hierdoor fors in de vertraging gekomen. Het is hard nodig om een inhaalslag te maken door termijnen te verkorten en hiermee overheden tussentijds regiemomenten te geven bij het door bedrijven uit te voeren onderzoek naar reductie van ZZS én de implementatie van maatregelen om ZZS-lozingen te minimaliseren.

Ctgb toetst bestrijdingsmiddelen/pesticiden niet op gevolgen voor oppervlakte/KRW-normen

Jaarlijks wordt in Nederland circa 9 miljoen kg pesticiden (werkzame stof) verbruikt. Voor zover ons bekend toetst het Ctgb² deze stoffen niet op gevolgen voor de KRW. MOB beschouwt dit ook als een cruciale omissie die zo spoedig mogelijk dient te worden gerepareerd. Ook dient te worden onderzocht of dit gevolgen moet hebben voor een aantal nu toegelaten prioritaire pesticiden. U bent er waarschijnlijk mee bekend dat recent het Europese Hof van Justitie een vernietigend [oordeel](#) heeft gevelde over het Nederlandse toelatingsbeleid voor pesticiden. Het Europese Hof van Justitie heeft geoordeeld dat de manier waarop in Nederland de toelating van chemische bestrijdingsmiddelen door het Ctgb wordt uitgevoerd, onjuist is en ernstige tekortkomingen kent. Het Ctgb zal haar beleid bij toetsing en toelating op belangrijke punten moeten gaan aanpassen.

Overigens blijkt uit analyserapporten van grondmonsters in Natura-2000 gebieden dat er ook pesticiden in deze gebieden worden aangetroffen boven het “no-effect level”. Hierover lopen al juridische procedures. Het ligt dan voor de hand om de taakstelling van het Ctgb uit te breiden met de effecten op oppervlakte en grondwater (KRW) en Natura 2000-gebieden (Habitatrichtlijn, Vogelrichtlijn).

Deken van pesticiden over Nederland

Uit analyses van oppervlaktewater, die door overheidsorganen zelf wordt uitgevoerd, blijkt dat er niet alleen een stikstofdeken over Nederland maar ook een [deken](#) van pesticiden. Dat is niet verwonderlijk gezien de enorme hoeveelheid van 9 miljoen kg pesticiden die jaarlijks wordt toegepast. Een substantieel deel ervan bestaat uit insecticiden die mede verantwoordelijk zijn voor de dramatische afname van insecten en vogels die hiervan afhankelijk zijn.

Levering van schoon drinkwater een steeds groter probleem

Drinkwaterbedrijven hebben recent nog een [verzoek](#) aan het nieuwe kabinet gestuurd om prioriteit te geven aan de aanpak van watervervuiling. Waterschappen en drinkwaterbedrijven worstelen met de hoeveelheid schadelijke stoffen in het water en willen dat er desnoods een wettelijk verbod komt op schadelijke stoffen, zo schrijven ze in een gezamenlijk pamflet.

De drinkwaterbedrijven noemen het een groot probleem dat er steeds meer schadelijke stoffen in het water zitten. Het gaat daarbij om onder meer nitraat uit de landbouw, pesticiden, medicijnresten en PFAS. Er zijn signalen dat het ruwe water, waaruit de waterbedrijven drinkwater moeten produceren eerder vuiler wordt dan schoner.

Dit is in strijd met Artikel 7 van de KRW waar onder lid 3 de volgende bepaling is opgenomen: “De lidstaten dragen zorg voor de nodige bescherming van de aangewezen waterlichamen met de bedoeling de achteruitgang van de kwaliteit daarvan te voorkomen, teneinde het niveau van zuivering dat voor de productie van drinkwater is vereist, te verlagen”.

Verder is dit ook een schending van het verslechteringsverbod dat sinds 2009 al van kracht is, maar niet wordt toegepast.

²College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb)

Monitoring

Uit ons onderzoek naar de beschikbare data met betrekking tot waterkwaliteit van oppervlakte-, grond- en drinkwater blijkt dat niet alle gegevens even gebruiksvriendelijk toegankelijk zijn. De bestrijdingsmiddelenatlas is voor de burger enigszins toegankelijk, andere data worden verstrekt in grote bestanden waar alleen met behulp van complexe database programma's gegevens uit te halen zijn. Normen zijn daar niet standaard aan toegevoegd, dus overschrijdingen daarvan zijn niet makkelijk vast te stellen. Grondwatergegevens zijn het slechtst toegankelijk. Gegevens over drinkwater zijn vaak niet eens online beschikbaar.

Op dit moment zijn normen voor een aantal verontreinigingen dusdanig laag, dat meetapparatuur niet voldoende gevoelig is in relatie tot de norm. Uit het [Waterbeheerprogramma](#) Waterschap Hunze en Aas voor de periode 2022-2027:

“Helaas kunnen we een groot deel van de stoffen niet KRW-proof meten. Dat wil zeggen dat de norm lager is dan de rapportagegrens van de stof, waardoor we niet met zekerheid kunnen zeggen of we voldoen aan de norm. Dit is een landelijk probleem. Voor ons gaat het om 50% van de prioritaire stoffen en 40% van de specifiek verontreinigende stoffen”.

Zodra een stof gemeten wordt, overschrijdt de gemeten concentratie daardoor direct vele malen het maximaal toelaatbare gehalte. En stoffen die vanwege de ongevoeligheid van meetapparatuur niet kunnen worden gemeten, worden niet als probleemstof gerapporteerd.

Er wordt ook niet op alle bestrijdingsmiddelen en verontreinigingen gemeten. Een concreet voorbeeld is dat Hoogheemraadschap Rijnland niet meet op dinoterb, omdat het verboden is, maar de kans is groot dat het wel gevonden zou worden gezien de resultaten in [Noord-Holland](#).

Elk waterschap maakt eigen afwegingen m.b.t. de te analyseren stoffen, frequentie en meetlocaties. MOB zet dan ook grote vraagtekens bij de representativiteit van de data.

Ook wordt er niet altijd gevolg gegeven aan gemeten overschrijdingen of constatering van voorkomen van verboden stoffen in het oppervlakte- en grondwater.

Overschrijdingen die nu gemeten worden, zijn slechts het topje van de ijsberg, bovendien geven deze overschrijdingen aan dat verspreiding naar omliggende omgeving onderschat is. Dit is een directe bedreiging voor volksgezondheid en milieu. Ook omdat op dit moment het cocktail-effect niet wordt meegenomen in de beoordeling voor toelating van bestrijdingsmiddelen.

Op dit moment wordt PFAS op beperkte schaal onderzocht in oppervlaktewater. Om PFAS verontreiniging goed in kaart te brengen zouden de waterschappen op veel meer plaatsen oppervlaktewater moeten onderzoeken hierop. PFAS is één van de grootste bedreigingen van ons drinkwater. In bestrijdingsmiddelen is PFAS nog steeds toegelaten, als ingrediënt maar ook als werkzame stof. Verspreiding via deze route zou ook in kaart moeten worden gebracht.

Teken aan de wand is dat PFAS wordt aangetroffen in eieren van hobbykippen in grote delen van Nederland. In de USA zijn al eerder PFAS aangetroffen in runderen en melk. In Europa voorzover bekend alleen in rundervlees, niet in melk.

Niettemin kan PFAS als een “chemische tijdbom” worden beschouwd.

Pilots van MOB met betrekking tot de Waddenzee en de drie noordelijke stroomgebieden.

Op grond van de Woo zijn bij Rijkswaterstaat (verantwoordelijk voor de Waddenzee) en de drie waterschappen (verantwoordelijk voor de drie noordelijke stroomgebieden) beleidstukken en vergunningen met inspectierapporten opgevraagd. De resultaten zijn verbijsterend. Een fors deel van de vergunningen is ouder dan 15 jaar, soms zelfs 20 jaar of nog ouder. BREF's worden niet tijdig of helemaal niet geïmplementeerd³.

³Voorbeeld is Friesland Campina dat via de smeerpijp HOWA direct op de Waddenzee loost. MOB is hiervoor een actualisatie procedure gestart

Rijkswaterstaat Noord-Nederland deed er ruim een half jaar over om een aantal vigerende vergunningen te vinden voor bedrijven die rechtstreeks op de Waddenzee en/of de Eems-Dollard lozen. Op dit moment is ongeveer de helft van de vergunningen aangeleverd, er vanuit gaande dat er lozingsvergunningen bestaan voor alle relevante bedrijven.

Rijkswaterstaat heeft in het geheel geen inspectierapporten aangeleverd. Het lijkt erop dat deze dus niet bestaan en Rijkswaterstaat simpelweg niet handhaaft.

Voor 17 prioritaire bedrijven zijn er in de periode van 3-9 april 2024 actualisatieverzoeken gestuurd omdat hun vergunningen niet voldoen aan de wettelijke eis tot toepassing van Best Beschikbare Technieken⁴.

Als voorbeeld wordt Delamine (Farmsum) genoemd. Rijkswaterstaat heeft de toegestane lozing van Ethyleendiamine (EDA) in 2012 zelfs nog met een factor 6 verruimd tot 4.500 kg/dag oftewel 164 ton/jaar ondanks dat deze stof door RIVM als Zeer Zorgwekkende Stof is geclassificeerd en dus onder de minimalisatieverplichting valt. Voor zover we na hebben kunnen gaan vindt deze lozing ongezuiverd plaats. Overigens is deze lozing van EDA niet terug te vinden in de landelijke emissieregistratie. Kennelijk ziet Rijkswaterstaat ook hierop niet toe.

Dit is het algemene beeld dat ontstaat bij deze door Rijkswaterstaat afgegeven vergunningen dat, als de lozingsnormen niet worden gehaald, de normen eenvoudig worden verruimd zonder adequate toetsing. Ook wordt wel het argument gehanteerd dat de Eems-Dollard toch al vervuild is en de betreffende lozing er daarom nog wel bij kan: de KRW-norm wordt toch al niet gehaald.

Op 1 januari 2024 stond het aantal door Rijkswaterstaat in Nederland uitgegeven lozingsvergunningen op circa 800. Hopelijk is de stand van zaken m.b.t. deze vergunningen minder beroerd dan bij Rijkswaterstaat Noord-Nederland het geval is. Helaas lijkt dit niet het geval te zijn.

Naast de onder Rijkswaterstaat vallende directe lozingen zijn er ook nog twee smeerpijpen in bedrijf waarmee afvalwater op de Waddenzee wordt geloosd. Het gaat om de HoWa en de VKA.

Op de HoWa loost alleen Friesland-Campina in Bedum. Op 13 november 2023 is bij Rijkswaterstaat een verzoek tot actualisatie ingediend omdat het bedrijf niet voldoet aan de Europese eisen en veel te veel nutriënten op de Waddenzee loost. Rijkswaterstaat heeft ons verzoek afgewezen omdat zij zich hiervoor niet verantwoordelijk acht. Rijkswaterstaat verwijst naar de Omgevingsdienst Groningen als bevoegd gezag. MOB heeft hiertegen bezwaar gemaakt. Zie ook hetgeen hierboven over is opgemerkt onder "Weeffout in het systeem van vergunningverlening en handhaving".

Er is nog een tweede smeerpijp die het afvalwater van een aantal bedrijven als Nedmag en Electric Glass Fiber NL. Beide bedrijven samen lozen naast zware metalen ook ruim 30.000 kg borium dat als een Zeer Zorgwekkende Stof (ZZS) wordt beschouwd. Mogelijk ook zonder zuivering. Ook hiervoor legt Rijkswaterstaat de verantwoording voor de vergunningverlening en handhaving bij de Omgevingsdienst Groningen in het kader van de bovengenoemde bestuurlijke spaghetti.

Ook lijkt het erop dat de ABM (Algemene Beoordelingsmethodiek) beperkt of niet wordt toegepast, zoals blijkt uit de vergunning van Nedmag dat zware metalen (ZZS, zoals kwik en lood worden geloosd) niet aan normen zijn gebonden in de vergunning.

Als pilot zijn bij het Waterschap Noorderzijlvest op grond van de Woo vergunningen en inspectierapporten opgevraagd. Het positieve nieuws is dat beide konden worden geleverd. Helaas moest worden geconstateerd dat een tweetal loonbedrijven afvalwater met daarin hoge concentraties pesticiden op het oppervlaktewater lozen. Een ervan is de [SPNA](#): Proefboerderijen Noordelijke Akkerbouw, kortweg SPNA, dat een onderzoeksinstelling is voor de Noordelijke akkerbouw. Het bedrijf beschikt op de locatie Munnekezijl over twee spoelplaatsen. Beide lozen al jaren achtereen veel te hoge concentraties aan pesticiden op het oppervlaktewater. Dit is in strijd met de vergunningen, het Activiteitenbesluit en het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Dit wordt wel opgemerkt door het waterschap, maar uit de stukken blijkt dat dit tot gevolg heeft dat handhavers bij SPNA op bezoek gaan voor een kop koffie. Daarbij blijft het dan.

⁴Omdat er maar geen ontvangstbevestigingen kwamen hebben we er achteraan gebeld waaruit bleek de verzoeken wel waren ontvangen. Het lukt Rijkswaterstaat kennelijk zelfs niet om binnen 3 weken een ontvangstbevestiging te sturen.

De Landelijke Handhavingsstrategie Omgevingsrecht ([LHSO](#)) wordt niet toegepast. MOB heeft daarom verzoeken tot handhaving ingediend. Deze verzoeken zijn wel toegekend maar er is geen handhavingstraject ingezet conform het LHSO. Ondanks de toekenning van de verzoeken zijn door MOB bezwaarschriften ingediend omdat er ondanks de toekenning niet wordt gehandhaafd. Hierop zijn nog geen besluiten genomen.

Natuurlijk is deze steekproef niet representatief, maar het laat wel zien dat loonbedrijven een forse bron van pesticiden kunnen naar het oppervlaktewater. De handhaving hierop is bij het Waterschap Noorderzijlvest ver onder de maat. In het gebied van het Waterschap Noorderzijlvest zijn tientallen loonbedrijven actief met een spoelplaats. Landelijk gezien gaat het dan om een groot aantal bronnen, die mogelijk als “hot spots” van pesticiden en PFAS fungeren.

Sowieso is het niet onwaarschijnlijk dat de land- en tuinbouw een forse bron van pesticiden is als gevolg van onder andere “drift” bij het spuiten met pesticiden, en door afspoeling van de akkers naar het oppervlaktewater of via drainage.

Aan de regering de keuze

Voor ons is het de grote vraag of de regering werkelijk bereid is om de waterproblematiek in relatie tot de KRW grondig aan te pakken. Indien niet op alle bovenstaande punten forse verbeterlagen gaan worden gemaakt dan valt te verwachten dat we ook met betrekking tot de KRW in 2027 een tsunami van juridische procedures, aanvullend op de stikstofprocedures, tegemoet kunnen zien.

Nederland zal dan mogelijk voor langere tijd op het “waterslot” komen te zitten. Dit komt dan nog bovenop de problemen met stikstof en de nitraatrichtlijn c.q. het enorme mestoverschot in Nederland. Hierbij wordt aangetekend dat de KRW qua nutriënten aanzienlijk strenger is dan de nitraatrichtlijn, waar we nu al zoveel problemen mee hebben om daaraan te voldoen.

Dan loopt Nederland op dezelfde wijze tegen de muur, waarbij het kabinet in 2027 zal moeten concluderen dat er uiterlijk 4 jaar geleden al op een verbetering van bovengenoemde punten had moeten worden ingezet⁵. Het bovengenoemde impulsprogramma is boterzacht en adresseert een aantal cruciale knelpunten niet.

Indien het kabinet niet of onvoldoende bereid is om de waterproblematiek in relatie tot de KRW grondig aan te pakken dan blijft ons geen andere keuze dan het juridische spoor te gaan volgen net als bij stikstof is gebeurd. Dat gaat veel tijd en geld kosten en dit lost het probleem van het niet tijdig halen van de KRW-normen niet op. Wij hopen dan ook dat dit niet nodig zal zijn. Echter, dan moet Nederland wel onmiddellijk aan het werk om bovengenoemde knelpunten ook daadwerkelijk op te lossen.

Cruciaal hierbij is dat zo snel mogelijk de hierboven beschreven bestuurlijke chaos gaat worden gerepareerd. De staat heeft nu taken gedelegeerd die hebben geleid tot een ondoelmatige verantwoordelijkheidsstructuur naar lagere overheden die daartoe niet zijn uitgerust.

Om dit te repareren zijn dan ook wetswijzigingen noodzakelijk. MOB verwacht dat zelfs als de bovengenoemde tekortkomingen nog in 2024 gaan worden gerepareerd (hetgeen we onwaarschijnlijk achten in de huidige politieke context) Nederland nog tot ruim na 2030 op het waterslot zal komen te zitten.

⁵Een vergelijking met het mestoverschot c.q. mest debacle dat nu speelt dringt zich op